

amplă anexă documentară. Motivația acestei din urmă alegeri este generată de convingerea autorului că ziarele „materializează concepțiile și atitudinile politice ale celor care lucrează în presă, ce se informa sau ce se inculca cititorilor”¹.

Studiile introductive ale cărții vizează mai multe aspecte lămuritoare pentru destinul comuniștilor bihoreni. Într-un prim studiu intitulat *Oradea în geografia comunismului interbelic din România*, Corneliu Crăciun fixează locul orașului de pe Crișul Repede în peisajul comunismului românesc, subliniind o idee persistentă înainte și după 1944 conform căreia mișcarea comunistă orădeană a fost una de importanță deosebită. Într-un alt capitol este discutat modul în care comuniștii au fost percepuți în presa românească din Oradea. Concluzia degajată este aceea că gazetarii români nu priveau cu ochi buni acest fenomen, în primul rând datorită faptului că Partidul Comunist din România era văzut ca o structură politică antistatală și antiromânească².

În alte două studii, intitulate *Complicități legale – avocații și Tragedia dependenței de centru*, profesorul Corneliu Crăciun semnalează faptul că, pe de o parte, deși partidul comuniștilor era interzis, în Oradea avocații nu au fost împiedicați să-și exercite meseria atunci când luau apărarea unui comunist, iar pe de alta faptul că Eugen Rozvan, cunoscutul lider local al acestei formațiuni politice, a căzut victimă *dependenței* partidului de Moscova, ca urmare a atitudinii avocatului orădean față de o serie de teze cominterniste legate de România.

Alte capitole din prima parte a volumului abordează diversele forme de manifestare a mișcării comuniste în Oradea și aspecte legate de mitologia comunistă.

Cea de-a doua parte a cărții conține o importantă cantitate de material documentar extras din mai multe ziare orădene, toate referitoare la mișcarea comunistă orădeană și bihoreană.

Soliditatea volumului este accentuată de indici, geografic și onomastic, inserați în partea de final a volumului. Aceștia indică seriozitatea autorului întărind aspectul conform căruia un volum serios trebuie să conțină și indici.

Gabriel Moisa

¹ Corneliu Crăciun, *Comunism și comuniști în presa de limbă română din Oradea (1922-1937)*, Editura Primus, Oradea, 2008, p. 6

² *Ibidem*, p. 35

Volker Wollmann, *„Arheologie Industrială – Din istoria patrimoniului tehnic pe teritoriul României”*, Editura Ulise, Alba Iulia, 2003, 183 p.

Cartea omului de știință Volker Wollmann, fost director al Muzeului Județean Reșița, mai apoi cercetător științific la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca, a apărut ca o necesitate pentru istoria științei și tehnicii din țara noastră. Intitulată sugestiv *„Arheologie Industrială – Din istoria patrimoniului tehnic pe teritoriul României”*, volumul este, de fapt, un curs universitar în domeniu, introdus în premieră, în planul de învățământ al Facultății de Istorie-Filologie din cadrul Universității ”1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, cu începere din anul universitar 2002-2003.

Publicația este una de referință, dacă se dorește o piatră de hotar, pentru studenții și specialiștii din domeniu. Autorul, în același timp conferențiarul cursului întru formarea viitorilor

istorici, face o incursiune într-o lume considerată de opinia publică una cu importanță mai puțin semnificativă, anume cea a monumentelor de natură tehnică sau industrială, cu valoare muzeală și patrimonială.

Lucrarea este structurată pe trei capitole, anume: *Definiția arheologiei industriale și câmpul ei de investigație*, *Clasificarea monumentelor tehnice și Proiecte privind amenajarea unor parcuri de arheologie industrială pe teritoriul României*.

În prefață, paginile 5 – 7, sunt amintite preocupările, în cele mai multe cazuri ale unor „profani” în domeniul prezervării monumentelor tehnice din Marea Britanie și Germania, activități ce și-au găsit ecoul în presa scrisă și audio-vizuală din țările respective. De asemenea, sunt prezentate atât rezultatele demersurilor inițiate de conducerea unor întreprinderi industriale din România, precum cele de la: *Combinatul Siderurgic Hunedoara*, *Uzina Constructoare de Mașini Reșița* și *Uzina Metalurgică Vlăhița*, în încercarea lor de a pune în valoare unele monumente tehnice reprezentative pentru România¹, cât și rezultatele obținute pe plan local², în vederea păstrării obiectivelor tehnice. Tot aici, domnul Wollmann își exprimă regretul pentru faptul că specialiștii *Muzeului Tehnic „Prof. ing. Dimitrie Leonida”* din București nu au mai putut continua acțiunea de salvare a echipamentelor tehnice, demarată la începutul anilor '60, dar și satisfacția pentru inițiativa unor companii naționale, chiar multinaționale pentru prezervarea unor valori reprezentative patrimoniului tehnic din România. Prefața cărții invită specialiștii din domeniu la realizarea unui plan de acțiune în vederea clasării monumentelor tehnice, dând chiar soluții de acționare.

Primul capitol (p. 9 - 24) explică termenul de arheologie industrială și dă definiția ei³. De asemenea, prezintă principiile arheologice fundamentale pentru prezervarea monumentelor industriale, definește noțiunea de monument tehnic și conținutul arheologiei industriale, dă răspunsul la întrebarea: Când și în ce împrejurări o construcție cu caracter industrial poate fi declarată **monument tehnic**?⁴, scoate în evidență preocupările mai vechi privind ocrotirea patrimoniului industrial din România.

Al doilea capitol (p. 25 - 150), în genere substanța cursului, a fost întocmit în baza unor criterii ce țin cont de importanța monumentelor tehnice pentru existența omului. Astfel, se disting: realizările tehnice legate de aprovizionarea cu apă (baraje, castele de apă, apeducte pentru aprovizionarea barajelor și castelelor de apă, centrale hidro-electrice, turnuri de apă pentru aprovizionarea orașelor cu apă potabilă, sisteme de conducte de apă și canalizare); realizările tehnice din domeniul aprovizionării cu gaz metan; monumentele tehnice din sectorul minier (cu referiri la mineritul metalifer, exploatarea de sare, minele de cărbuni și scoaterea și prelucrarea țiteiului); patrimoniul industrial din domeniul metalurgiei și construcțiilor de mașini (cupatoare și furnale pentru obținerea fierului brut; forje și laminoare, turnătorii, fabrici de mașini); construcțiile și echipamentele electrotehnice care au servit pentru telecomunicație; monumentele tehnice legate de industria chimică; monumentele tehnice din industria materialelor de construcții (carierele pentru exploatarea rocilor compacte de construcții, ornament și pavaj și fabricile de șlefuit piatră; carierele de piatră de var și ipsos; exploatarea de argilă, caolină, cuarț, feldspat, cu fabricile de cărămizi, țigle, teracotă, faianță, fabricile de sticlă); monumentele tehnice provenind din industria textilă; monumentele tehnice provenind din manufacturi și fabrici ale industriei

¹ Sunt păstrate: în stare originală furnalul de la Govăjdia (jud. Hunedoara), și forjele acționate hidraulic de la Vlăhița (jud. Harghita). De asemenea, în anul 1972 a luat ființă Muzeul Locomotivelor din Reșița.

² Au fost salvate: cuptoarele înalte zidite din piatră de la Herculan (jud. Covasna) și Rășchirata de Sus (jud. Arad).

³ Arheologia industrială se definește ca fiind cercetarea sistematică a tuturor surselor sau izvoarelor de natură materială, din toate sectoarele industriale, începând cu preistoria până în zilele noastre.

⁴ Este vorba aici, despre: construcțiile industriale tipice apărute aproximativ în aceeași perioadă ori având aceeași destinație (ex: filaturile de bumbac, turnurile de apă); construcțiile unice în felul lor (ex: Turnul Eiffel, Podul de cale ferată Fetești-Cernavodă); construcții sau amenajări tehnice, care sunt relevante pentru reconstituirea unor aspecte sociale în cadrul procesului de producție (ex: coloniile muncitorești de la Anina-Steierdorf și din Bazinul carbonifer din Valea Jiului); eventualele implicații de ordin spiritual-artistic sau cultural (ex: fulgerul și roata dințată în cazul uzinelor electrice, două ciocane în cruce, eventual scene de muncă în sectorul minier).

prelucrătoare și arhitectura lor (sticlă, porțelan, hârtie-carton, prelucrarea pielii, fabrici de țigări și săpunuri); obiectivele industriale din sectorul industriei forestiere care împlinesc condițiile de a fi declarate monumente tehnice; obiectivele de patrimoniu tehnic din

sectorul industriei alimentare (mori; fabrici de bere; fabrici de zahăr; fabrici de spirt, ulei sau drojdie); patrimoniul industrial din sectorul transportului și poduri; turnurile de pompieri și farurile; observatoarele astronomice, arhitectura teatrelor istorice și a băilor; casele memoriale pentru reprezentanți de seamă din domeniul științei și tehnicii.

Ultimul capitol al cursului (p. 151 - 153) prezintă câteva proiecte extrem de interesante pentru amenajarea unor parcuri de arheologie industrială pe teritoriul României. Primul asemenea proiect a fost prezentat la cea de *IV-a Conferință a Comitetului Internațional pentru Conservarea Patrimoniului Industrial (TICCIH)*⁵, desfășurată la Lyon-Grenoble în septembrie 1981. Zona propusă ca rezervație de arheologie industrială a cuprins exploatările miniere de la Ghelari-Teliuc și centrele metalurgice Toplița-Govăjdia-Hunedoara. Un proiect care și-a propus studierea posibilităților de practicare a turismului industrial la nivel de oraș a fost conceput în anul 1987 de autor și arh. Michaela Bonfert de la Oficiul pentru Patrimoniul Cultural-Național al județului Cluj. Proiectul prevedea ocrotirea unui grup de monumente tehnice (fabrica de țigarete, moara acționată hidraulic etc.) din jurul Bisericii Sf. Petru din Cluj-Napoca. În trecutul nu prea îndepărtat a fost reluată ideea de a transforma Ținutul Pădurenilor⁶ din Munții Poiana Ruscă într-o puternică rezervație de arheologie industrială. De asemenea, este în fază de proiect amenajarea *Parcului de arheologie industrială Caraș- Severin*.

Volumul este completat cu un număr de patru anexe (p. 155 - 160). Lista bibliografică (p. 161 - 164) este una bogată și cuprinde 26 de lucrări cu caracter general, 9 lucrări speciale, 17 monografii de uzine, întreprinderi și a unor orașe cu profil industrial și 18 lucrări în reviste de specialitate, cu alte cuvinte 70 de titluri. Cartea este ilustrată cu un număr 220 imagini alb-negru de o bună calitate. Explicația figurilor este dată la sfârșit (p. 165 - 172), în limba germană. Cursul mai conține un indice de localități (p. 173 - 182).

Volumul recenzat prezintă fără doar și poate un succes de necontestat pentru istoria științei și tehnicii românești, cercetătorul stabilit în Germania reușind să ofere studenților și specialiștilor un îndrumător de folos pentru cercetarea în domeniul arheologiei industriale.

Ronald HOCHHAUSER

⁵ TICCIH – The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage

⁶ Este cea mai veche zonă de extragere și prelucrare a minereurilor de fier din Transilvania.